

Ikke-vold i verktøykassen

13.JUL.2019 . 8 MIN READ

Johannes Kibsgaard

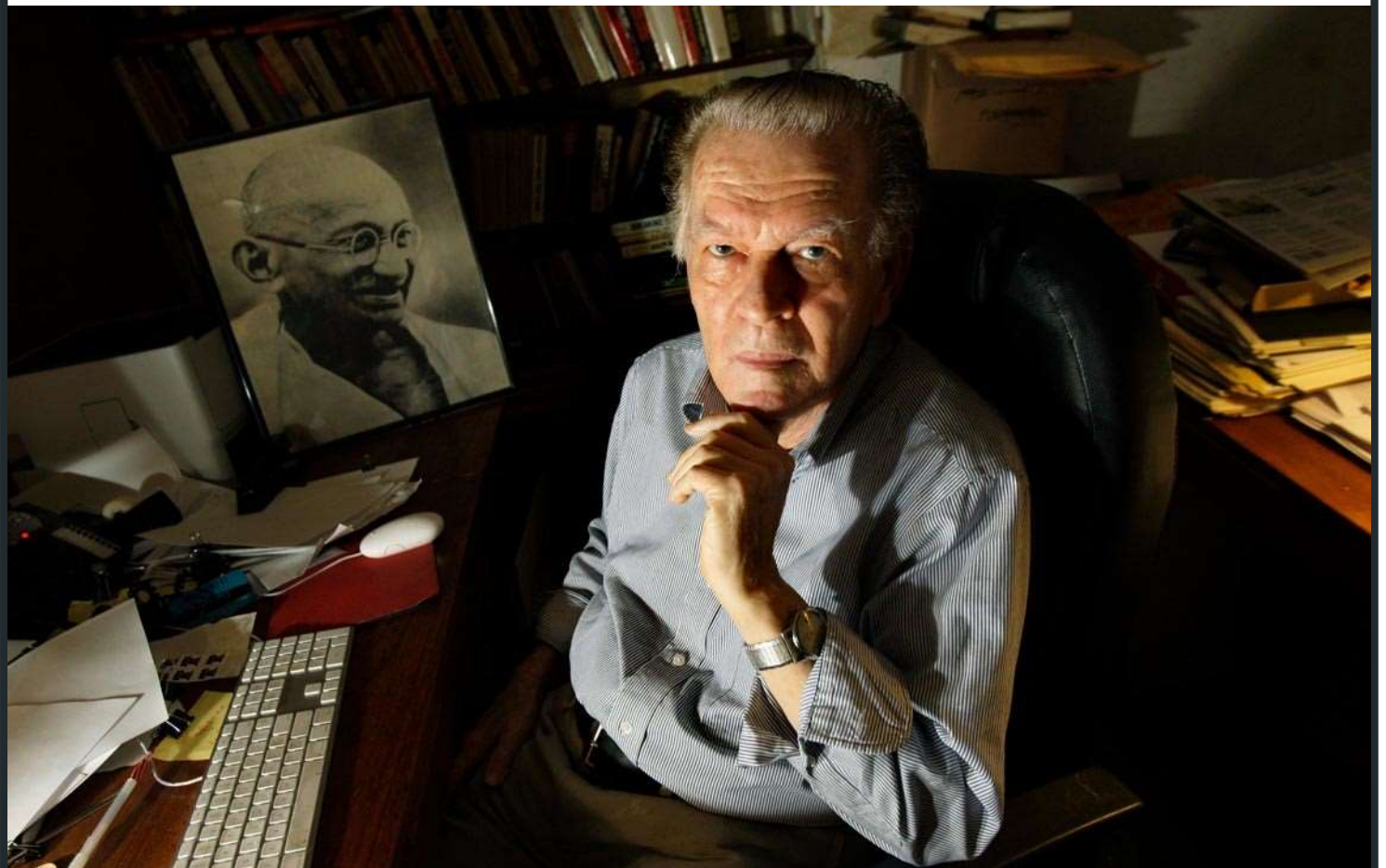
Hovedlærer i lederutvikling ved Forsvarets høyskole / Krigsskolen

Hva har svarte paraplyer, oransje skjerf og røde toppluer til felles. Jo, de er varemerkene til ikke-voldelige motstandskampanjer mot undertrykkende regimer. I tillegg knytter de seg tett til det teoretiske livsverket til amerikaneren Gene Sharp. Denne artikkelen ser nærmere på hvem Gene Sharp var og hva hans idéer dreier seg om. Videre settes dette i sammenheng med hvilken betydning dette har for forsvar

av Norge og norsk internasjonal innsats.

Hvem var Gene Sharp?

Gene Sharp døde i fjor, 90 år gammel. For mange er han fortsatt ukjent, men hans store bidrag er en helhetlig teori om ikke-voldelig motstand, i tillegg til konkrete og praktisk rettede råd om hvordan teorien kan anvendes i praksis. Dette har gjort at mange kaller ham ikke-voldelig motstand sin Clausewitz og Machiavelli (Ammons & Coyne, 2018). For norske lesere er det interessant å notere at han i en periode flyttet til Norge og hans forskning på slutten av 1950-tallet var tilrettelagt gjennom et stipend fra Institutt for samfunnsforskning. Etter hvert som begrepet fredsforskning dukket opp, opplevde han gradvis mer press om å la sitt arbeide kategorisere som sådan. Dette var han ikke villig til, da han opplevde dette miljøet som naivt og av tvilsom vitenskapelig kvalitet (Mackay, 2012). Videre forsket han sammen med Arne Næss ved Universitetet i Oslo på 1960-tallet, noe som førte frem til hans doktorgrad fra Oxford (Ammons & Coyne, 2018).

Sharp har bygget og utviklet teorien sin basert på empiri fra mange historiske tilfeller, f.eks. Ungarn 1850-67, Danmark 1940-45, Algerie 1961 og Tsjekkoslovakia 1968 (Harbottle, 1985). Norsk motstand under andre verdenskrig har også vært et sentralt utgangspunkt for Sharp. I den sammenheng har spesielt Thomas Chr. Wyllers doktoravhandling fra 1958 som bl.a. kastet lys på lærernes motstand vært viktig (Hjeltnes, 2019). Om dette sier Sharp:

Det handler om viljen til å etterleve demokratiets grunnleggende prinsipper i et miljø som krever det motsatte. De norske lærernes prinsippfaste motstand var veldig modig. De ødela selve fundamentet for det nazistiske systemet ved å nekte å innordne seg det (sitert i Iversen, 2015).

Da oberst Robert Helvey fra US Army var på Harvard i 1987 som doktorgradsstipendiat, ble han kjent med Sharp. Helvey hadde tidligere vært attache i Burma og hadde et sympatisk syn på motstandskampen der. Helvey jobbet sammen med Sharp for å gi burmeserne et bedre utgangspunkt. Bl.a. som resultat av dette publiserte Sharp Fra diktatur til demokrati i 1993 (Mackay, 2012). Så sent som i 2005 ga besittelse av denne boken syv års fengsel i Burma (Sharp, 2010).

Verket ble deretter tatt i bruk i Indonesia og ble brukt som inspirasjon for å velte Suharto-regimet. For Otpor i Serbia sto Fra diktatur til demokrati helt sentralt i

planleggingen av strategi og taktikk for å velte Milosovic. I filmen *How to Start a Revolution* fra 2012 gir serbiske motstandsledere et eksempel på at de brukte en enkel og effektiv teknikk fra Sharp. De fikk ungdommer til å gå med protestskjorter. Da ungdommene ble arrestert, vendte familie og venner seg mot politiet, noe som var med på å undergrave regimets maktpilarer (Iversen, 2015). Senere har det vist seg at boken har spilt en hovedrolle i den arabiske våren (Mackay, 2012), samt i Hongkong hvor Sharps dreiebok anerkjennes som sentral (Mackay, 2014).

Som alle forskere og teoretikere har Sharp sine kritikere. Eksempelvis er Strategic Culture Foundation (SFC) knallhard i sin kritikk av ham. Det kan være interessant å nevne at SFC er en tenketank med base i Moskva, ledet av Yuri Profokiev, tidligere medlem av det sovjetiske politbyrået (Schreckinger, 2017).

Hva går teoriene til Gene Sharp ut på?

Ikke-voldelig motstand à la Sharp må ikke forveksles med pasifisme. Da hadde han neppe hatt Machiavelli som et av sine tilnavn. Machiavelli er kjent som realpolitikkens far, fordi hans målsetting var å beskrive tingene slik de virkelig er, uten ideologiske skylapper (Bingen, 2017). Utgangspunktet for den ikke-voldelige motstanden vi snakker om her, har altså sitt utspring i at disse metodene velges fordi de virker. Sharp anser pasifisme som et etisk anliggende, mens ikke-voldelig motstand er et instrument og en metode for krigføring (Ammons & Coyne, 2018). Han sier selv: "Nonviolent action is a technique for conducting conflicts, as is military warfare, parliamentary government, and guerrilla warfare" (Sharp, 2007, s. 1).

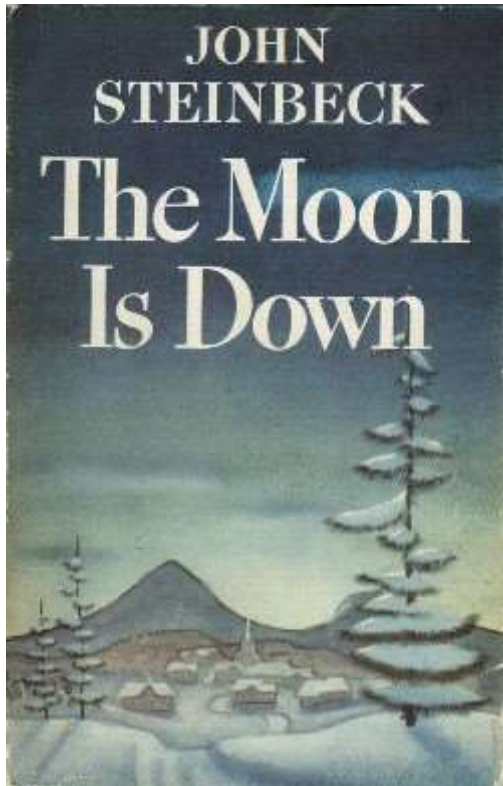
Sharp (2010) begynner med å beskrive regimers maktgrunnlag. De sentrale maktkildene er (1) autoritetet, en tro blant befolkningen om at de er moralsk forpliktet til å lytte, (2) menneskelige ressurser, (3) ekspertisen til personer og grupper som samarbeider med regimet, (4) uhåndgripelige faktorer, som psykologiske og ideologiske faktorer som formår befolkningen til å lyde, (5) materielle ressurser, som naturressurser, det finansielle systemet, transportsystem etc. og (6) sanksjoner.

Sharp beskriver at myndighetenes maktbaser til syvende og sist er avhengige av innbyggernes samtykke. Erkjennelsen av at dette samtykket er nødvendig – og at det beror på innbyggernes eget valg – er utgangspunktet for hans videre teori. Den kanskje mest kjente delen av hans publikasjoner er hans liste med 198 metoder for ikke-voldelig motstand, fordelt på kategoriene påvirkning, sosialt ikke-samarbeid, økonomisk ikke-samarbeid, politisk ikke-samarbeid og intervensjon. Konkretiseringen og detaljeringen av virkemidler minner om Machiavellis råd til nye fyrster og er nok en god oppskrift for å oppnå bred appell i vår tid som for fem hundre år siden.

Sharp er ikke naiv. Han erkjenner at det er sterke motkrefter som virker på vegne av regimer, f.eks. opplevelse av nytteløshet og følelse av likegyldighet (vanens makt), individuelle fordeler ved å føye seg og frykt for sanksjoner (Ammons & Coynes, 2018). Dette er store hindre som må overvinnnes. Ikke-voldelige motstand er ikke for sarte sjeler. Sharp stadfester følgende «Cowardice and nonviolent struggle do not mix» (2013, s. 53). Ikke-voldelig motstand kan føre til at et regime svarer med bruk av overdreven vold tilbake – det være seg ut fra kalkulasjon, frustrasjon eller ryggmargsrefleks. Dette vil ofte kunne tjene motstandskampens strategiske målsettinger, gjennom politisk tilbakeslag, men skyggesiden er åpenbar (Gross, 2018). Bruk av en slik tilnærming vil føre motstandskjemperne inn i et etisk minefelt, hvor en rekke dilemmaer må konfronteres med en balanse av klokskap, fasthet og edruelighet. De grusomme overgrepene vi i disse dager hører om fra Sudan, poengterer hvor krevende ikke-voldelige tilnærminger kan være i denne sammenhengen (Foss, 2019). Dette er en av årsakene til at nettopp lederskap er et tema som går igjen i litteraturen til Sharp. I tillegg til den etiske dimensjonen er ledelse instrumentelt nødvendig for å oppnå effektiv ikke-voldelig motstand. Slik motstand er nemlig ikke tilfeldig og kaotisk, men er snarere metodisk og målrettet. Dette krever ledere som forstår dynamikken og situasjonen rundt dem, slik at befolkningen kan pekes i riktig retning og ledes gjennom de offer som er nødvendig (Ammons & Coynes, 2018).

Det er fire mulige utfall av ikke-voldelig motstand, ifølge Sharp: (1) omvendelse, hvor

regimet kommer til en erkjennelse om at dets standpunkt er uriktig og forandrer seg selv, (2) imøtekommelse, hvor regimet gjør vesentlige innrømmelser, (3) ikke-voldelig tvang, hvor makt og sosiale krefter tvinger regimet til å endre seg og (4) oppløsning, hvor regimet faller fra hverandre (Sharp, 2013, s. 121).

John Steinbecks *The Moon is Down* handler om Norsk motstand i 2VK ([WikiCommons](#))

Nasjonal og internasjonal relevans

En befolkning som har kunnskap om hvordan den skal motsette seg et undertrykkende regime, nyter to store fordeler. For det første vil det friste mindre å okkupere landet til en slik befolkning (Harbottle, 1985). For det andre, hvis en invasjon skulle komme, og

det skulle vise seg at det var for få Leoparder og at det tok for lang tid å seile forsterkninger fra den andre siden av Atlanterhavet, så er en befolkning med slik kunnskap langt bedre rustet til å gjenetablere et fritt, selvstendig, udelelig og uavhengelig rike (Grunnlovens §1) med egen kraft, støttet av alliert politisk og militær innsats. Sist gang tok det oss fem år. Neste gang kan det ta ett, fem eller førti år. Det er ikke godt å si, men en definitiv målsetting må være at det skal ta så kort tid som mulig.

Okkupasjon av Norge er alvorlig og er ingen umulighet. Likevel kan vi kanskje driste oss til å kategorisere det som en usannsynlighet. Sharps teorier er likevel nyttige i mange norske aktørers hverdagsvirke. Det vil alltid være et betydelig antall medborgere som spiller en viktig rolle knyttet til motstandskamp i andre land. Dette dreier seg bl.a. om byråkrater, militært personell, politikere og ansatte i ideelle organisasjoner. Kunnskapen om ikke-voldelig motstandskamp vil gjøre disse enda dyktigere, med tanke på å kunne opptre på en måte som fremmer motstandskamp som fremmer demokrati og frihet.

Samtidig er ikke all utenlandsk motstandskamp godartet. Machiavelli ville at hans råd til kongsemner til slutt skulle føre til et godt sluttresultat for samfunnet – al bene commune (Bingen, 2017). Likevel har vi et halvt årtusen med erfaring som forteller oss at hans metoder kan brukes til å oppnå onde så vel som gode langtidsresultater. Sharps metoder lider til en viss grad av samme sårbarhet. Det kan tenkes tilfeller hvor ikke-voldelig motstand brukes for å oppnå mål som ikke er hederlige. Man kan f.eks. se for seg et scenario hvor det internasjonale samfunnet er involvert i å støtte etableringen av et fungerende folkestyre, i etterkant av en væpnet konflikt, hvor det politiske miljøet er skjært. Da er det ikke vanskelig å se for seg at en illegitim aktør kan finne på å stimulere til ikke-voldelig motstand mot dette, for å legge forholdene til rette for selv å komme på banen senere. Her vil kunnskapen om Sharps teorier gjøre nordmenn sterkere i stand til å bidra til å hindre slike ondartede bevegelser i å komme i veien for menneskerettigheter og folkestyre.

Du er en del av Norges beredskap

RÅD OM EGENBEREDSKAP

Norske og Svenske myndigheter viser stor interesse for sivil beredskap, men forholdsvis lite for ikke-voldelig kamp.

Sverre Rød-Larsen (2019) gir norske myndigheter et spark i siden for å vise lite interesse for ikke-voldelig kamp som et supplement til tradisjonelle militære virkemidler

for kamp. Selv i Norge i 2019 er det en viss mulighet for at militært interesserte lesere kan rynke på nesen av begrepet ikke-vold, spesielt i sammenheng med nasjonalt forsvar. Dermed er det avslutningsvis viktig å påpeke at dette ikke dreier seg om å bytte ut stridsvogner med røde toppluer, men å fylle verktøykassen med effekter, metoder, midler og våpen som kan kombineres til maksimal evne til å bevare et fritt samfunn.

VIKTIG INFORMATION TILL SVERIGES INVÅNARE

OM KRISEN ELLER KRIGET KOMMER

Foto: *Student i Hong Kong 2014 under den såkalte Paraplyrevolusjonen (WikiCommons)*

Referanser

- Ammons, J. & Coyne, C. J. (2018). Gene Sharp: The 'Clausewitz of Nonviolent Warfare' Working Paper in Economics 18(10). Fairfax, VA: George Mason University.
- Bingen, J. (2017). Oversetterens forord. I J.Bingens oversettelse av N. Machiavellis Fyrsten (s. ix-xxx). 10. oppl. Oslo: Cappelen Akademisk. Forord opprinnelig skrevet i 1988.
- Foss, A. B. (2019). Hun overlevde Sudan-massakren. VG. Hentet fra <https://www.vg.no/nyheter/utenriks/i/4gxo7a/hun-overlevde-sudan-massakren-naa-vil-hun-at-verden-skal-faa-vite-alt>
- Gross, M. L. (2018). Backfire: The Dark Side of Nonviolent Resistance. Ethics & International Affairs, 32(3), 317-328.
- Harbottle, M. (1986). Reviewed Work: Making Europe Unconquerable: The Potential of Civilian-Based Deterrence and Defence by Gene Sharp. International Affairs, 63(1), 110-110.
- Hjeltnes, G. (2019). Makten i stille motstand. Dagsavisen. Hentet fra <https://www.dagsavisen.no/debatt/makten-i-stille-motstand-1.443189>
- Iversen, I. A. (2015). Revolusjon med norsk manus. Dagsavisen. Hentet fra <https://www.dagsavisen.no/kultur/revolusjon-med-norsk-manus-1.472171>
- Mackay, M. (2012). Gene Sharp: A Dictator's Worst Nightmare. CNN. Hentet fra <http://arizonacommonsense.com/wp-content/uploads/2014/05/JUNE-25-2012-HOW-TO-OVERTHROW-A-GOVERNMENT.pdf>
- Mackay, A. (2014). Occupy Hong Kong, Gene Sharp, and nonviolent revolution. Unspoken Politics. Hentet fra <https://unspokenpolitics.net/2014/10/01/occupy-hong-kong-gene-sharp-and-nonviolent-revolution/>
- Røed-Larsen, S. (2019). Midtøsten: Sivilmotstand som kampform. Dagsavisen. Hentet

fra <https://www.dagsavisen.no/debatt/midtosten-sivilmotstand-som-kampform-1.438303>

- Sharp, G. (2007). Corrections: An Open Letter from Gene Sharp. Hentet fra <https://www.voltairenet.org/IMG/pdf/CORRECTIONS-2.pdf>
- Sharp, G. (2010). From Dictatorship to Democracy A Conceptual Framework for Liberation (4. utg.). East Boston, MA: Albert Einstein Institution.
- Sharp, G. (2013). How Nonviolent Struggle Works. East Boston, MA: Albert Einstein Institution.
- Schreckinger, B. (2017). How Russia Targets the U.S. Military. Politico Magazine. Hentet fra <https://www.politico.com/magazine/story/2017/06/12/how-russia-targets-the-us-military-215247>

Strategi

Er du enig/uenig med artikkelen eller har en kommentar? Ta kontakt med redaksjonen og send inn ditt synspunkt. Bruk gjerne *style guiden* vår.

Recent Posts

1. «One hell of an essence and influence» – tre bøker om Cuba-krisen
26.JAN.2022

2. Utdanningsreformen; best når det gjelder, eller bare godt nok?
25.JAN.2022

3. Prediksjon og presisjon: Hvor godt kan vi forutsi sikkerhetspolitiske hendelser?
24.JAN.2022

Den norske atomlandsbyen – Om tungtvannets tause forsvarsnettverk, av Jan Ketil Arnulf

4.

24.JAN.2022

Jim Baker makes a call

5.

23.JAN.2022

Tags

A2AD Anmeldelse COIN cyber Cyfor Debatt Dogwatch

Doktrine Etterretningstjenesten FHS FN Forposten

Forsvarets spesialstyrker FSAN HV Hæren Internasjonalisering

Jet Set Kina Kognisjon Konsept Krigshistorie Ledelse

LOAC Logistikk Luftforsvaret Luftled Mangfold MDO

Mentorert Min vei NMT OMT PME Russland Sahel

Satire SFA Sikkerhetspolitikk Sjøforsvaret Sommerlekser

Strategi Taktikk Teknologi

Følg Stratagem på Instagram

You Might Be Interested In

A2AD

Krigføring i det 21. århundre – amerikanske perspektiver

06.SEP.2021 / TOM HENRY KNUITSEN

SIKKERHETSPOLITIKK

Hvorfor trenger vi etterretning?

18.MAR.2021 / TOM RØSETH

LUFTLED

Hva bør være norske ambisjoner?

17 NOV 2021 / STÅLE H. RIKSEN

Navigation

[Om Stratagem](#)

[Mentorering](#)

[PME](#)

[Debatt](#)

[Min Vei](#)

[Bidragsyttere](#)

[Tags](#)

© 2022 Stratagem - Published with Ghost - Kontakt Redaksjonen

